

νύμως· παρωνύμως μέντοι κατηγορεῖται, ὡς πρότερον εἴρηται· καὶ τοῦτο δλον ἐστὶν ἢ μείζων πρότασις. Τῶν δὲ δευτέρων οὐσιῶν καὶ τὸ ὄνομα καὶ ὁ λόγος κατηγορεῖται κατὰ τοῦ ὑποκειμένου, καὶ τοῦτό ἐστὶν ἢ ἐλάττων· καὶ φανεροῖ ταύτην παραδείγμασιν ἀπὸ τε τοῦ εἶδους καὶ ἀπὸ τοῦ γένους. Ἡ οὐσία ἄρα οὐκ ἐστὶ τῶν ἐν ὑποκειμένῳ, καὶ τοῦτό ἐστὶ τὸ συμπέρασμα τῆς ἐπαγωγῆς ὅλης. Τὸ δὲ συμπέρασμα τοῦ λόγου οὐκ ἐβλήθη νῦν, ἐπεὶ προτέθεικεν αὐτό. Λέγων δέ· „Δευτέρων οὐσιῶν,“ φανερόν μὲν καὶ οὕτω, τουτέστιν ἀπλῶς καὶ αὐτόθεν, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐν ὑποκειμένῳ· τοῦτο γάρ ἐστὶ τὸ συμπέρασμα τοῦ λόγου, ὅτι αἱ ἄρα δευτέρα οὐσίαι οὐκ εἰσὶν ἐν ὑποκειμένῳ.

10

Οὐκ ἴδιον δέ.

Δείξας τοίνυν, ὅτι αὕτη ἡ ιδιότης πάση οὐσίᾳ ἀρμόζει, νῦν δείκνυσιν ὅτι οὐ μόνη· ἀρμόζει γὰρ καὶ τῇ διαφορᾷ, ἥτις οὐκ ἐστὶν οὐσία, ἀλλὰ περὶ οὐσίαν τὸ ποιεῖν ἀφορίζουσα. Καὶ τοῦτο δείκνυσι πρῶτον ἐπαγωγῇ ἢ παραδείγματι· τὸ γὰρ πεζόν, φησί, καὶ τὸ δίπουν οὐκ ἐστὶν ἐν ὑποκειμένῳ τῷ ἀνθρώπῳ, εἰ καὶ καθ' ὑποκειμένου αὐτοῦ λέγεται· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ δίπουν ἢ τὸ πεζόν, εἴ τις θεοῖτο ταύτας ἀνθρώπου διαφοράς ὡς ἐν τῷ ἐνεργείᾳ ὄντι, καθ' ὃν τρόπον εἰσὶν ἐν αὐτῷ τὰ συμβεβηκότα.

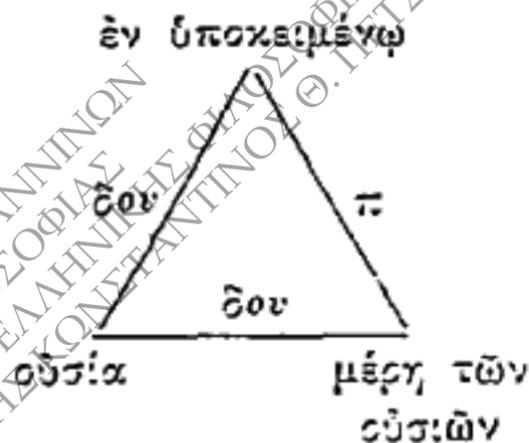
Εἶτα δείκνυσι τοῦτο τῷ αὐτῷ λόγῳ ὃ καὶ ἐπὶ τῶν δευτέρων οὐσιῶν ἐχρήσατο· φησί γάρ· ὅπερ κατηγορεῖται ὀνόματι καὶ λόγῳ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου οὐκ ἐστὶν ἐν ὑποκειμένῳ· ἢ δὲ διαφορά τοιαύτη ἐστὶν· ὁ γὰρ λόγος ὁ τῆς διαφορᾶς κατηγορεῖται κατ' ἐκείνου καθ' ὃν κατηγορεῖται καὶ τὸ ὄνομα· καὶ τοῦτο δείκνυσι παραδείγματι. Ἡ διαφορά ἄρα οὐκ ἐστὶν ἐν ὑποκειμένῳ. Τούτου τοῦ λόγου τίθησι τὴν ἐλάττονα μόνον, ἢ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐλάττονος· τὸ δὲ συμπέρασμα προτέθεικεν· ὡσαύτως καὶ τὴν μείζω, ὅτε περὶ τῶν δευτέρων οὐσιῶν ἀπεδείκνυ, προτέθεικεν.

Μὴ ταραττέτω.

Νῦν λύει ἐνστάσιν τινα πρὸς ταύτην τὴν | ιδιότητα ἢ τοῦτο τὸ συμ- f. 90^r πέρασμα, καὶ ἢ ἐνστάσις ἐστὶν ἀπὸ τῶν μερῶν τῶν οὐσιῶν· δύναται γὰρ τις, ἐνιστάμενος πρὸς ἐκεῖνο τὸ συμπέρασμα καὶ λέγων ὅτι τις οὐσία ἐστὶν ἐν ὑποκειμένῳ, τουτέστι τὸ μέρος τῆς οὐσίας, συλλογίζεσθαι οὕτως· εἰ ἢ οὐσία οὐκ ἐστὶν ἐν ὑποκειμένῳ, ὡς σὺ συμπεραίνεις, Ἀριστοτέλη, τὸ δὲ μέρος τῆς οὐσίας ἐστὶν ὡς ἐν ὑποκειμένῳ τῇ ὅλῃ οὐσίᾳ, τὸ μέρος ἄρα τῆς οὐσίας οὐκ ἐστὶν οὐσία· τοῦτο δὲ ἄτοπον· οὐκ ἄρα ἢ οὐσία οὐκ ἐστὶν ἐν ὑποκειμένῳ. Καὶ φησὶν Ἀριστοτέλης, ὅτι τοῦτο οὐκ ἀνάγκη· οὐ γὰρ

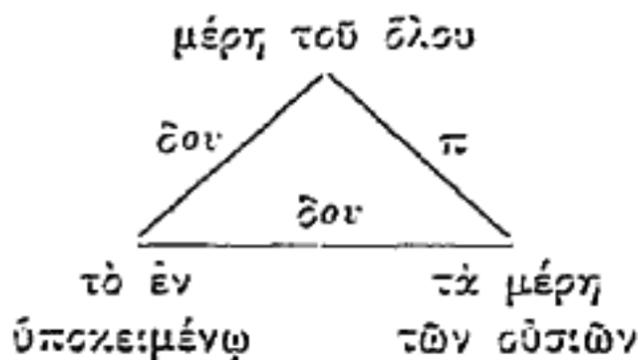
συνάγεται τὸ ψεῦδος παρὰ τὴν μείζω πρότασιν τὴν ἐμίν, ἥτις ἔν τὸ συμπέρασμα τὸ πρῶτον, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἐλάττω τὴν σίγ, ἥτις ἔν ὅτι τὸ μέρος τῆς οὐσίας ἐστὶν ἐν ὑποκειμένῳ τῇ ὅλῃ οὐσίᾳ· τοῦτο γάρ ἐστὶ ψεῦδος· οὐ γὰρ οὕτως ὠριζόμεθα τὰ ἐν ὑποκειμένῳ τὰ ὡς μέρη ὑπάρ-

5

10 χοντα ἐν τινί, μάλλον μὲν οὖν οὕτως ὠριζόμεθα, ὅτι (ἐν ὑποκειμένῳ δὲ λέγω), ὃ ἐν τινί μὴ ὡς μέρος ὑπάρχον, καὶ τὰ ἐξῆς. Τὰ μέρη ἄρα τῶν οὐσιῶν οὐκ εἰσὶν ἐν ὑποκειμένῳ, ἐπεὶ τὸ ἐν ὑποκειμένῳ οὐκ ἐστὶ μέρος τοῦ ὑποκειμένου, τὰ δὲ μέρη τῶν οὐσιῶν εἰσὶν ὡς μέρη καὶ ὡς ἀρχαί

15

20 τῆς ὅλης οὐσίας. Οὐ δεῖ τοίνυν, φησί, ταράττεσθαι διὰ τὴν ἔνστασιν τὴν ἀπὸ τῶν μερῶν τῆς οὐσίας, μήποτε ἀναγκασθῶμεν συμπεραίνειν ἀδύνατον, ὅτι ὀδηλονότι ταῦτα οὐκ εἰσὶν οὐσία· οὐ γὰρ ἀναγκασθησόμεθα διὰ τὸ τὴν ἔνστασιν εἶναι ψευδῆ· οὐ γὰρ εἰσι τὰ μέρη τῶν οὐσιῶν ἐν ὑποκειμένῳ, διότι ταῦτα μὲν εἰσὶν ὀλικὰ μέρη, τὸ δὲ ἐν ὑποκειμένῳ οὐκ ἐστὶ μέρος τοῦ ἐν ᾧ ὑπάρχει ὑποκειμένου, ὡς ἐλέγετο πρότερον.

25

Ἵπάρχει δὲ καὶ ταῖς.

Νῦν τίθησι δευτέραν ιδιότητα τῆς οὐσίας τὸ συνωνύμως κατηγορεῖσθαι, καὶ αὕτη ἀρμόττει τῇ οὐσίᾳ εἰδικῶς θεωρουμένη· οὐ γὰρ πάσῃ τῇ οὐσίᾳ ἀρμόττει, ἀλλὰ ταῖς δευτέραις μόναις· ἡ γὰρ οὐσία ἢ πρώτη οὐδὲ κατηγορεῖται ὅλως. Καὶ αὕτη ἡ ιδιότης, ὡς καὶ ἡ πρώτη, οὐ μόνῃ τῇ οὐσίᾳ 20 ἀρμόττει, ἀλλὰ καὶ τῇ διαφορᾷ. Πρῶτον οὖν τίθησι τὸν σκοπὸν αὐτοῦ· δεύτερον, ἐπεξεργάζεται, ἐν τῇ· „Πᾶσα γάρ,“ καὶ προχωρεῖ περὶ τὴν ἀπόδειξιν οὕτως.

Πρῶτον, ἐκβάλλει ταύτης τῆς ιδιότητος τὴν πρώτην οὐσίαν· πῶς γὰρ

ἄν, φησί, κατηγοροῖτο | συνωνύμως ἢ πρώτη οὐσία, ἥτις οὐδὲ κατηγορεῖται f. 91
 ὅλως διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὑφ' ἑαυτὴν οὐ κατηγορηθήσεται; Ἀλλὰ κατηγο-
 ροῦνται αἱ τε δευτέραι οὐσίαι, ἡγουν τὰ γένη καὶ τὰ εἶδη, καὶ αἱ δια-
 φοραὶ ὡσαύτως, τὰ μὲν εἶδη κατὰ τῶν ἀτόμων μόνον, τὰ δὲ γένη κατὰ
 εἰδῶν καὶ ἀτόμων, καὶ αἱ διαφοραὶ ὡσαύτως τοῖς γένεσι κατὰ τε εἰδῶν
 καὶ ἀτόμων. Ἐκβάλλων τοίνυν τὴν πρώτην οὐσίαν ἀπὸ ταύτης τῆς ἰδιό-
 τητος, δείκνυσιν αὐτὴν ἐπὶ τε τῶν δευτέρων οὐσιῶν καὶ τῶν διαφορῶν,
 λέγων οὕτως ὅτι αἱ δευτέραι οὐσίαι καὶ αἱ διαφοραὶ οὐ μόνον κατηγο-
 ροῦνται τῶν πρώτων οὐσιῶν, ἀλλὰ καὶ κατηγοροῦνται κατὰ τε τὸ ὄνομα
 καὶ τὸν λόγον. Καὶ πρῶτον φανερῶς τοῦτο ἐπὶ τῶν γενῶν καὶ τῶν εἰδῶν,¹⁰
 λέγων ὅτι αἱ πρώται οὐσίαι ἐπιδέχονται καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸν λόγον τῶν
 γενῶν καὶ τῶν εἰδῶν, ἅμα συναποδείκνυς καὶ ὅτι τὸ εἶδος ἐπιδέχεται
 τὸν λόγον τοῦ γένους ἐξ ἐκείνου τοῦ κανόνος τοῦ λέγοντος ὅτι ὅσα κατὰ
 τοῦ κατηγορουμένου λέγονται, τσαῦτα καὶ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου ῥηθή-
 σονται. Ἐἶτα φανερῶς τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν διαφορῶν, λέγων ὅτι τὰ εἶδη¹⁵
 καὶ ἄτομα ἐπιδέχονται τὸν λόγον τῶν διαφορῶν, τὸ δὲ κατὰ τὸ ὄνομα
 καὶ τὸν λόγον κατηγορεῖσθαι τοῦτό ἐστι τὸ συνωνύμως κατηγορεῖσθαι.
 Τότε συμπεραίνει ὅτι πάντα ἄρα τὰ ἀπὸ τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν διαφορῶν
 συνωνύμως λέγονται. Καὶ ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου ἐστὶ τοιαύτη. Αἱ δευτέραι
 οὐσίαι μόναι ἄνευ τῆς πρώτης καὶ αἱ διαφοραὶ κατηγοροῦνται κατὰ τὸ²⁰
 ὄνομα καὶ τὸν λόγον· τὰ δὲ οὕτω κατηγορούμενα συνωνύμως κατηγο-
 ροῦνται· ἄρα, καὶ τὸ συμπέρασμα. Ἡ μείζων λαμβάνεται ἀπὸ τοῦ ὀρισμοῦ
 τῶν συνωνύμων. Τὴν ἐλάττω δείκνυσι διχῶς· πρῶτον, ὅσον κατὰ τὸ
 μόναι ἄνευ τῆς πρώτης· φησὶ γὰρ ὅτι αἱ πρώται οὐδὲ κατηγοροῦνται
 ὅλως· δεύτερον, ὅσον κατὰ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς προτάσεως· δείκνυσι γὰρ²⁵
 ὅτι καὶ αἱ δευτέραι οὐσίαι καὶ αἱ διαφοραὶ κατὰ τὸν λόγον κατηγοροῦνται,
 ἐν τῷ· „Καὶ τὸν λόγον ἐπιδέχονται.“

Πᾶσα δὲ οὐσία.

Νῦν τίθησι τρίτην ἰδιότητα, τὸ τόδε τι σημαίνειν, καὶ αὕτη ἡ ἰδιότης
 ἀρμόττει | τῇ οὐσίᾳ εἰδικῶς θεωρουμένη ὅσον κατὰ τὴν ἀλήθειαν· ἀρμόττει f. 91
 γὰρ μόνῃ τῇ πρώτῃ οὐσίᾳ. Δοκεῖ δὲ καὶ τῇ δευτέρᾳ οὐσίᾳ ἀρμόττειν, εἰ
 καὶ μὴ ἀρμόττει κατὰ ἀλήθειαν. Καὶ δεῖ εἰδέναι, ὅτι περὶ τοῦτο τὸ μέρος
 χρήται τῇ πρώτῃ οὐσίᾳ ὡς ὀνόματι καὶ οὐχ ὡς πράγματι, ὡσπερ ὅτε
 εἶπεν· „Οὐσία ἐστὶν ἡ κυριώτατά τε,“ καὶ τὰ ἐξῆς· διὰ τοῦτο
 γὰρ καὶ φησὶν ὅτι πᾶσα οὐσία δοκεῖ τόδε τι σημαίνειν· τῶν γὰρ ὀνο-³⁵
 μάτων ἐστὶ τὸ σημαίνειν. Φησὶ τοίνυν, ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν πρώτων οὐσιῶν
 αὕτη ἡ ἰδιότης ἐστὶν ἀναμφίβητος, καὶ ἡ ἀπόδειξις ἐστὶ τοιαύτη. Πᾶσα

10 et 21 καὶ κατὰ τὸν λόγον B 29 τὸ δέ τι codd.

οὐσία ἢ σημαίνουσα ἄτομον καὶ ἐν ἀριθμῷ ἀναμφιβόλως καὶ κατὰ ἀλή-
 θειαν σημαίνει τόδε τι ἡγουν πρᾶγμα ὑφ' ἑστῶς καὶ διακεκριμένον. Πᾶσα
 δὲ πρώτη οὐσία σημαίνει ἄτομον καὶ ἐν ἀριθμῷ. Πᾶσα ἄρα πρώτη οὐσία
 σημαίνει ἀναμφισβητήτως τόδε τι. Ἐπὶ δὲ τῶν δευτέρων οὐσιῶν, φησί,
 5 φαίνεται: μὲν ὁμοίως σημαίνειν τόδε τι ἔσθ' ἡ κατὰ τὸ σχῆμα τῆς προση-
 γορίας ἡγουν κατὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ σημαντικοῦ τρόπου, οἷον ὅταν
 τις εἴπῃ ἄνθρωπον ἢ ζῶον, δοκεῖ σημαίνειν τόδε τι καὶ ἐν ἀριθμῷ,
 ὡσπερ ἐάν εἴπῃ ἄνθρωπόν τινά, ἢ ζῴον τι· οὐ μέντοι σημαίνει ἀληθῶς
 τόδε τι καὶ ἐν ἀριθμῷ καὶ διωρισμένην τινὰ φύσιν, ἀλλὰ μᾶλλον σημαίνει
 10 ποιόν τι, ἡγουν κοινόν τι· σημαίνει γάρ τινά ὁμοιότητα ἢ ποιότητα,
 καθ' ἣν αἱ πρῶται οὐσίαι ἀλλήλαις εἰκόασιν ἢ ζῶα, ἢ ἄνθρωποι. Εἰ γοῦν
 καὶ ἐν ἑστὶ τὸ σημαίνόμενον ἐν τῷ λέγειν ἄνθρωπον ἢ ζῶον, ἀλλ' οὐκ
 ἔστιν ἐν ὡσπερ τὸ σημαίνόμενον ἐν τῷ λέγειν τινὰ ἄνθρωπον, ἢ τινά
 ἴππον· τὸ γὰρ ἐν τὸ σημαίνόμενον διὰ τῆς πρώτης οὐσίας οὐ λέγεται
 15 κατὰ πλείονων, ἀλλὰ τὸ διὰ τῆς δευτέρας οὐσίας δηλούμενον ἐν κατὰ
 πολλῶν λέγεται. Ἐπεὶ δὲ εἶπεν, ὅτι ἡ δευτέρα σημαίνει ποιόν τι μᾶλλον
 ἢ τόδε τι, ἵνα μηδεὶς ὑποπτεύσῃ, ὅτι τοῦτο τὸ ποιόν ἐστὶ ποιόν ποιό-
 τητι ἀπλῶς, τουτέστιν ὑπάρχει ἐν τῇ κατηγορίᾳ τῆς ποιότητος, φησὶν
 ὅτι ἡ δευτέρα οὐσία οὐχ ἀπλῶς ποιόν τι σημαίνει, ὡσπερ τὸ λευκόν·
 20 λέγω δὲ, ἀπλῶς, διότι τὸ λευκόν οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ποιόν. Ἄλλ' ἡ
 f. 92 δευτέρα οὐσία σημαίνει | οὐσίαν ποιόν, ἢ ποιότητα περὶ τὴν οὐσίαν,
 ταῦτόν δὲ εἶπεῖν ποιότητα ἀφορίζουσαν τὴν οὐσίαν καὶ δηλοῦσαν τὴν
 αὐτῆς ὑπαρξιν.

Εἶτα τίθησι διαφορὰν μεταξὺ τῆς ποιότητος, ἣτις ἐστὶ τὸ γένος, καὶ
 25 τῆς ποιότητος, ἣτις ἐστὶ τὸ εἶδος, λέγων ὅτι, εἰ καὶ ποιότης ἢ εἰδική,
 ὡσπερ ἡ ποιότης ἢ γενική, διορισμός τις ἐστὶ τῆς οὐσίας, ὅμως πλείους
 οὐσίας ἀφορίζεται ἢ ποιότης τοῦ γένους ἢ ἢ ποιότης τοῦ εἴδους. Καὶ
 ὅτι τοῦτ' ἐστὶν ἀληθές, δείκνυσιν ἐκ παραδείγματος· ὁ γὰρ ζῶον εἰπὼν,
 φησὶν, πλείω περιλαμβάνει ἢ ὁ εἰπὼν ἄνθρωπον, ὥστε τὸ γένος πλείω
 30 περιλαμβάνει· οὐκ οὖν καὶ πλείω ἀφορίζεται. Τὸ γὰρ πλείω περιλαμβάνον
 καὶ πλείω ἀφορίζεται, τουτέστι διαστέλλει καὶ διακρίνει καὶ οἷον εἶπεῖν
 ἀποτέμνει τῶν ἄλλων ὄντων ἢ φύσεων.

Ζητήματα.

Περὶ τοῦτο τὸ μέρος πολλὰ μὲν δύνανται ζητεῖσθαι· ἀρχέσει δὲ ἐν
 35 τῷ παρόντι καὶ ὀλίγα ζητῆσαι, καὶ πρῶτον περὶ τῆς πρώτης ιδιότητος,
 ὅτι δοκεῖ κακῶς θεῖναι ταύτην τὴν ιδιότητα ὁ Φιλόσοφος· τὰ γὰρ ἴδια
 καὶ οἱ ὅρισμοί αἰτίαι εἰσὶ τῆς τοῦ πράγματος φανερώσεως· ἢ δὲ ἀπό-

φασίς οὐ ποιεῖ γινώριμον τὸ πρᾶγμα. Δοκεῖ τοίνυν ταύτην τὴν ιδιότητα μὴ καλῶς σημαίνεσθαι διὰ τῆς ἀποφάσεως ἐν τῷ λέγεσθαι μὴ εἶναι ἐν ὑποκειμένῳ. Ἔτι, διατί μᾶλλον τοῦτο δεικνύει περὶ τῶν πρώτων οὐσιῶν ἢ τῶν δευτέρων;

Πρὸς ταῦτα τοίνυν δεῖ λέγειν οὕτως· πρὸς μὲν τὸ πρῶτον, ὅτι ἡ ιδιότης ἐκείνη δίδοται καταπρατικῶς, ἂν οὕτω νοηται· ἰδιότης ἐστὶ πάσης οὐσίας τὸ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι, ἀλλὰ καθ' αὐτὴν ὑφ' ἑαυτὴν· πρὸς δὲ τὸ δεύτερον, ὅτι ἡ μὲν πρώτη οὐσία οὐδὲν ἔχει ὑποκείμενον αὐτῇ καὶ ὑφ' ἑαυτὴν ὄν, καὶ διὰ τούτου φαίνεται ἐναργῶς, ὅτι αὕτη οὐκ ἐστὶν ἐν ὑποκειμένῳ· ἡ δὲ δευτέρα οὐσία ἔχει, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον ἐδείχθη ἀποδείξεως, ἵνα δείχθῃ μὴ οὕσα ἐν ἐκείνῳ τῷ ὑποκειμένῳ ὡς ἐν τῷ ἐνεργείᾳ ὄντι, ἀλλ' ὡς τὸ καθόλου ἐν τῷ μερικῷ.

Δεύτερον, ζητεῖται περὶ τῆς δευτέρας ιδιότητος, καὶ δοκεῖ μὴ καλῶς τίθεσθαι αὕτη. Ὡς περ γὰρ ἡ δευτέρα οὐσία πέφυκε κατηγορεῖσθαι, οὕτω καὶ ἡ πρώτη οὐσία πέφυκεν ὑποκείσθαι. Εἰ τοίνυν ἀπέδωκε ἡ μὴ ἰδιότητα τῶν δευτέρων οὐσιῶν τὸ κατηγορεῖσθαι, ἔδει καὶ τῆς πρώτης δοῦναι ἰδιότητα τὸ ὑποκείσθαι. l. 92

Ἔτι, διατί μᾶλλον εἶπεν ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης οὐσίας οὐδεμία ἐστὶ κατηγορία, καὶ οὐκ εἶπεν ὅτι ἡ πρώτη οὐσία οὐ κατηγορεῖται;

Ἔτι, πῶς εἶπεν ὅτι ἡ πρώτη οὐσία ἐπιδέχεται τὸν λόγον τοῦ γένους καὶ τοῦ εἶδους; Εἰ γὰρ λόγος τοῦ γένους, τὸ κατὰ πλειόνων διαφερόντων εἶδει κατηγορεῖσθαι, καὶ τοῦ εἶδους, τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων ἀριθμῶ, καὶ ἡ οὐσία κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων εἶδει καὶ ἀριθμῶ κατηγορηθῆσεται, εἴπερ ἔχει τὸν λόγον τοῦ γένους καὶ τοῦ εἶδους. Ταῦτα δὲ ἐστὶν ἄτοπα. 25

Ἀλλὰ δεῖ λέγειν πρὸς μὲν τὸ πρῶτον, ὅτι τὸ κατηγορούμενον καὶ τὸ ὑποκείμενον ὑπὸ τῆς τοιαύτης ἐννοίας εἰσὶ πρὸς τι, καὶ θάτερον λέγεται πρὸς τὸ λοιπόν· ἀλλὰ τὸ ὑποκείμενον οὐ λέγεται πρὸς τὸ κατηγορούμενον, ὅταν ἢ καθ' αὐτὸ ὑφ' ἑαυτὴν· τὸ μόνον κατηγορούμενον λέγεται πρὸς τὸ ὑποκείμενον. Καὶ διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ ἡ δευτέρα οὐσία λέγεται πρὸς τὴν πρώτην, κατηγορεῖται· ὁ δὲ πρὸς τὸ ὑποκείμενον, ἡ πρώτη οὐσία οὐ παραβληθῆσεται οὐσιωδῶς πρὸς τὸ ὑποκείσθαι κατὰ τὴν ἑαυτῆς ἐνεργείαν, ὡς περ ἡ δευτέρα πρὸς τὸ κατηγορεῖσθαι διὰ τῆς ἰδίας ἐνεργείας. 50

Πρὸς δὲ τὸ δεύτερον· ἡ πρώτη οὐσία, ἐξηλωμένως λαμβανομένου τοῦ κατηγορεῖσθαι, κατηγορεῖται, ὡς καὶ Πορφύριος δοκεῖ λέγοντι· τῶν κατηγορουμένων τὰ μὲν καθ' ἑνὸς μόνον κατηγοροῦνται, ἦγουν τὰ ἄτομα· οὐδεμία γὰρ ἀληθεσττέρα κατηγορία ταύτης ἐστίν, ὅποταν λέγω· ὁ Σωκράτης ἐστὶ Σωκράτης. Ἀλλὰ συνεσταλμένως λαμβανομένου τοῦ κατηγορεῖσθαι, ἡ πρώτη οὐσία οὐ κατηγορεῖται· κυρίως γὰρ κατηγορεῖσθαι ἐστὶν ὅταν ὁ νοῦς, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ κατηγορουμένου, κατ' ἑαυτὴν πρὸς τὸ ὑποκείμενον, 10

ἐφαρμόζων τὴν ἐπίνοιαν τοῦ κατηγορουμένου τῇ ἐπινοίᾳ τοῦ ὑποκειμένου. Τοῦτο δὲ ἐπὶ τῆς πρώτης οὐσίας ἀδύνατον γενέσθαι· ἡ γὰρ πρώτη οὐσία οὐδὲν ὑποκείμενον ἔχει ὑφ' ἑαυτῆν, καὶ ὅταν κατηγορηται καθ' ἑαυτῆς, ἡ αὐτὴ ἐστὶν ἐπίνοια τοῦ τε κατηγορουμένου καὶ τοῦ ὑποκειμένου. Καὶ
f. 93 πρὸς τὸ τοῦτο δηλῶσαι, καλῶς | εἶπεν ὁ Φιλόσοφος, ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης οὐσίας οὐδεμία κατηγορία γίνεται, ὡσανεὶ λέγων, ὅτι οὐκ ἐστὶν ἀπόδοσις ταύτης πρὸς τι ἕτερον περιεχόμενον ὑπ' αὐτῆς.

Πρὸς δὲ τὸ τρίτον λέγω, ὅτι ὁ φησὶν ὁ Ἀριστοτέλης ἐνὶ μὲν τρόπῳ ἐστὶν ἀληθές, ἐτέρῳ δὲ ψευδός. Ἄν μὲν γὰρ νοηται ὁ λόγος τοῦ γένους καὶ τοῦ εἶδους καθὼς γένους καὶ εἶδους, ψευδός ἐστὶν, καὶ τότε ἔπεται ἐκεῖνο τὸ ἄτοπον. Ἄν δὲ νοηται ὁ λόγος τοῦ πράγματος, ὃ ἐφαρμόζεται ἢ ἐπίνοια τοῦ γένους καὶ τοῦ εἶδους, ἦγουν ὁ λόγος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ζῴου, τοῦτο ἀληθές ἐστὶν, καὶ τότε οὐκ ἔπεται ἐκεῖνο τὸ ἄτοπον. Δεῖ τοίνυν νοεῖσθαι τοῦτο κατὰ τὸν δεύτερον τρόπον.

15 Τρίτον, ζητεῖται περὶ τῆς τρίτης ἰδιότητος. Δόξειεν ἂν οὐ καλῶς λέγεσθαι, ὅτι τὸ λευκὸν μόνην ποιότητα σημαίνει· λευκὸν γὰρ λέγεται τὸ λευκότερα ἔχον. Ἀλλὰ δεῖ λέγειν πρὸς τοῦτο, ὅτι τὸ λευκὸν ἀληθῶς ποιότητα μόνην σημαίνει· δύναται μέντοι ὑποτιθέναί καὶ οὐσίαν. Ἀλλὰ ἄλλο ἐστὶ τὸ σημαίνειν, καὶ ἄλλο τὸ ὑποτιθέναί· καὶ τοῦτό ἐστι ταῦτον
20 τῷ λέγειν, ὅτι τὸ λευκὸν σημαίνει μόνην ποιότητα ἐκ τῆς ἰδίας σημασίας· δίδωσι δὲ νοεῖν οὐσίαν οὐκ ἐκ τῆς ἰδίας σημασίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ σημαίνειν, διότι σημαίνει συγκεκριμένως. Ὅθεν τὸ λευκὸν σημαίνει λευκότητα ἐν οὐσίᾳ, καὶ οὐ λευκότητα καὶ οὐσίαν. Ἀλλὰ τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος σημαίνει οὐσίαν καὶ ποιότητα, ἥτις ἐστὶν αὐτὴ ἢ ὑπαρξίς τῆς οὐσίας, οἷον ὁ ἀνθρώπος καὶ τὸ ζῴον· σημαίνει γὰρ ἑκάτερον τούτων οὐσίαν, ἦγουν πράγμα τι ἐν ἑαυτῷ ὑφεστώς, καὶ ποιότητά τινα περὶ ταυτὴν τὴν οὐσίαν δι' ἧς χωρίζεται αὕτη ἡ οὐσία τῶν ἄλλων οὐσιῶν· καὶ αὕτη ἢ ποιότης ἐστὶν ἢ ἰδία ὑπαρξίς τῆς οὐσίας καὶ ὁ λόγος τοῦ νοεῖν ταύτην τὴν οὐσίαν, ὡς πολλάκις εἴρηται πρότερον.

30

Leçon VIII.

ΟΓΛΩΗ ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ.

Ἐπάργει δὲ ταῖς οὐσίαις.

Νῦν τίθησι τετάρτην ἰδιότητα τῆς οὐσίας, ἥτις ἐστὶν ὅτι τῇ δευτέρᾳ οὐσίᾳ οὐδὲν ἐστὶν ἐναντίον· ὃ δείκνυσιν εἰδικῶς ἐπὶ τῶν πρώτων οὐσιῶν,
35 ἐν αἷς καὶ μᾶλλον εἶναι τοῦτο ἀληθές δοκεῖ· τῇ γὰρ πρώτῃ οὐσίᾳ τί ἐστὶ ἐναντίον, ὅπου γε πάντα τὰ ἄλλα εἰσὶν ἐν αὐτῇ, ἢ κατηγοροῦνται
f. 93^v κατ' αὐτῆς; Τῷ γὰρ πᾶσιν | ὑποκειμένῳ οὐδὲν ἂν εἴη ἐναντίον, ὡς περ οὐδὲ τῷ τελείῳ ταπεινῷ εἴη ἂν τι ἐναντίον. Ἀλλ' οὐδὲ τῇ δευτέρᾳ οὐσίᾳ

ἔστι τι ἐναντίον· εἰ γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ τῷ ζῷῳ εἴη τι ἐναντίον, ἔσται καὶ τινι ζῷῳ, ἢ τινι ἀνθρώπῳ ἐναντίον, ἅπερ εἰσὶν αἱ πρῶται οὐσίαι· τοῦτο δὲ ἀπεφάνθη ἀπὸ τῶν πρώτων οὐσιῶν. Εἰτά φησιν ὅτι αὕτη ἡ ἰδιότης καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἀρμόττει, ἦγουν τῇ ποσότητι· τῷ γὰρ διπλήξει οὐδέν ἐστιν ἐναντίον· οὐδὲ τὰς δέκα, ὧν τὸ μὲν δίπηχύ ἐστι τοῦ συνεχοῦς ποσοῦ, τὰ δὲ δέκα τοῦ διωρισμένου· εἰ μὴ τις ἐνσταίη περὶ τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ, καὶ τοῦ πολλοῦ καὶ τοῦ ὀλίγου· ῥηθήσεται δὲ αὐτῷ, ὅτι τὸ τοιοῦτον προσόν ἐστὶν ἀδιόριστον· ἡμῖν δὲ ὁ λόγος περὶ τοῦ διωρισμένου ποσοῦ· τῷ δὲ τοιούτῳ οὐδέν ἐστιν ἐναντίον. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐν ταῖς περὶ τοῦ ποσοῦ βέλτερον διορισύμεθα.

10

Δοκεῖ δὲ ἡ οὐσία.

Νῦν τίθησι πέμπτην ἰδιότητα τῆς οὐσίας, ἣτις ἐστὶν ὅτι οὐκ ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον. Οὐ λέγω δέ, φησίν, ὅτι μία οὐσία οὐχ ὑφέστηκε μᾶλλον ἄλλης οὐσίας· τοῦτο γὰρ διώριστα οὕτως ἔχειν, ὅτε ἐλέγετο τὰ εἶδη μᾶλλον οὐσίας εἶναι τῶν γενῶν διὰ τὸ πλείοσιν ὑποκαίσθαι καὶ ὑφεστάναι· ἀλλὰ φημι ὅτι ἐκάστη οὐσία κατὰ τὸ ἴδιον εἶναι οὐτ' ἐπιτείνεται οὐτ' ἀνίεται. Καὶ αὕτη ἡ ἰδιότης ἐστὶ μὲν πάσῃ τῇ οὐσίᾳ γενικῶς θεωρουμένη καὶ καθόλου, οὐ μόντοι γε μόνῃ· ὑπάρχει γὰρ καὶ τῷ ποσῷ. Ὅλως γὰρ ἐν οἷς πέφυκεν εἶναι τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ἐν τούτοις καὶ ἡ ἐναντίωσις. Οὐκ αἰεὶ δὲ τὰ ἐναντία δέχεται τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ἀλλὰ τὰ ἑμμεσᾶ μόνον καὶ ὅσαπερ ἀλλήλοις πέφυκε μίγνυσθαι· καὶ ἡ λέξις, περιτεύουσα ἐν τῷ περὶ ταύτης τῆς ἰδιότητος λόγῳ, ὁμως ἐστὶ σαφειάτη.

Μάλιστα δὲ ἴδιον τῆς.

Νῦν τίθησιν ἕκτην ἰδιότητα καὶ ἐσχάτην, ἣτις ἐστὶ τὸ τὴν οὐσίαν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀριθμῶ οὔσαν τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικὴν. Καὶ αὕτη ἡ ἰδιότης κυρίως ἐστὶν ἰδιότης τῆς οὐσίας, διότι μόνῃ αὐτῇ ὑπάρχει τοῦτο τὸ ἴδιωμα. Ὑπάρχει δὲ αὕτη ἡ ἰδιότης, κατὰ τινας, καὶ ταῖς δευτέραις οὐσίαις, εἰ καὶ μὴ ᾧ τρόπῳ ὑπάρχει ταῖς πρώταις· ταῖς μὲν γὰρ πρώταις καθ' αὐτὸ καὶ πρώτως· ταῖς δὲ δευτέραις κατὰ συμβεβηκὸς τε καὶ ἐπομένως, | καθόσον αἱ δευτέρα οὐσίαι αἰεὶ νοοῦνται ἐν ταῖς πρώταις. f. 94
Τινὲς δὲ φασιν, ὅτι ταῖς προτέραις οὐσίαις, καθό εἰσιν ἐπίνοιαί κοιναί, οὐδενὶ τρόπῳ ἀρμόττει αὕτη ἡ ἰδιότης οὔτε καθ' αὐτό, οὔτε κατὰ συμβεβηκὸς· ἦσαν γὰρ ἂν οὕτω φθαρταί· ἀλλ' εἰ ἀρμόττει αὐταῖς τινὶ τρόπῳ, ἀρμόττει καθό εἰσι γεννηταί, δηλονότι καθό εἰσιν ἐν ταῖς πρώταις. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο εἴργεται αὕτη ἡ ἰδιότης εἶναι ἰδίως ἰδιότης τῆς οὐσίας διὰ τὸ μὴ πάσαις ταῖς οὐσίαις ἀρμόττειν· τῷ γὰρ κυρίως ἰδίῳ οὐσιωδῶς μὲν ὑπάρχει τὸ μόνῳ ὑπάρχειν οὐ ἐστὶν ἴδιον· κατὰ συμβεβηκὸς δέ, τὸ παντί,

ἔταν ἡ τοῦτο τὸ ἴδιον καὶ κοινόν τι καὶ καθόλου· καὶ διὰ τοῦτο δύναται ἀπειναι τοῦτου τὸ παντὶ ὑπάρχειν, καὶ ὁμῶς εἶναι ἴδιον.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Τίθεις δὲ ταύτην τὴν ἰδιότητα, πρῶτον μὲν δείκνυσιν ἀρμόττειν αὐτὴν τῇ οὐσίᾳ καὶ μόνῃ· δεύτερον, τίθησιν ἐνστασιν πρὸς τοῦτο, ἐξ ἧς δοκεῖ δείκνυσθαι ὅτι οὐ μόνῃ· τρίτον, τίθησι τὴν λύσιν· τέταρτον, συμπεραίνει τὴν ἰδιότητα. Φησὶ τοίνυν ὅτι μάλιστα δὲ ἴδιον τῆς οὐσίας δοκεῖ εἶναι, ἡγούν κυρίως καὶ ἀντιστρέφον ἴδιον, τὸ κατὰ τὴν ἑαυτῆς μεταβολὴν τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικὴν, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀριθμῶ οὖσαν, καὶ καλῶς λέγω μάλιστα ἴδιον, διότι οὐδενὶ ἄλλῳ ἔπεται. Καὶ δείκνυσιν πρῶτον, ὅτι οὐδενὶ ἄλλῳ ἔπεται, καὶ φανεροὶ τοῦτο ἐν δυσὶ κατηγορίαις τῇ τε ποιότητι καὶ τῷ ποιεῖν· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν τῶν παρὰ τὴν οὐσίαν ἔπεσθαι λέγει· δεύτερον δὲ δείκνυσιν, ὅτι ἀρμόττει τῇ οὐσίᾳ· ἐξ ὧν ἀμφοτέρων δείκνυται ὅτι μόνῃ τῇ οὐσίᾳ ὑπάρχει ἡ ἰδιότης, εἴ γε ἐτλονότι οὐδενὶ μὲν τῶν ἄλλων ὑπάρχει, αὐτῇ δὲ ὑπάρχει.

Εἰ μὴ τις ἄρα.

Ἔπειτα τίθησιν ἐνστασιν ἀπὸ τοῦ λόγου καὶ τῆς δόξης. Ἐπεὶ γὰρ ἔλεγεν ὅτι οὐδενὶ τῶν ἄλλων, ἢ ἐνστασίς ἐστιν ὅτι τις τῶν ἄλλων ὑπάρχει οἷον τῷ λόγῳ καὶ τῇ δόξῃ· ἐκάτερον γὰρ τούτων, ἐν καὶ ταῦτον ἀριθμῶ ὄν, δεκτικόν ἐστιν ἀληθείας καὶ ψεύδους· ἀλήθεια δὲ καὶ ψεῦδος ἐναντία εἰσὶν, ὥστε ὁ λόγος καὶ ἡ δόξα εἰσὶ δεκτικὰ τῶν ἐναντίων, ἐν ἀριθμῶ ὄντα τούτων ἐκάτερον· καὶ εἰσὶν ἄλλα παρὰ τὴν οὐσίαν, | ποσότητες δηλονότι καὶ ἐνέργειαι, ἢ ποιότητες, ἢ ὑπ' ἄλλο τι γένος ἀναφερόμενα· διαφόρως γὰρ περὶ τούτου πολλοὶ ὑπελήφασιν· καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἄλλα τινὰ παρὰ τὴν οὐσίαν εἰσὶ δεκτικὰ τῶν ἐναντίων.

Εἰ δέ τις.

Τότε λύει τὴν ἐνστασιν διχῶς, πρῶτον μὲν διακρίνων καὶ διαστέλλων· δεύτερον, ἀναίρων. Πρῶτον μὲν γὰρ συγχωρεῖ, ὅτι ὁ αὐτὸς λόγος δέχεται τὰ ἐναντία τῷ τρόπῳ τινί, ἀλλ' οὐχ ὡσπερ ἡ οὐσία· ἢ μὲν γὰρ οὐσία δέχεται ταῦτα κατὰ τὴν ἑαυτῆς μεταβολὴν· ἢ δὲ δόξα καὶ ὁ λόγος οὐ κατὰ τὴν ἑαυτῶν μεταβολὴν, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ τὴν τοῦ πράγματος, ὥστε τῷ τρόπῳ διαφέρει. Δεύτερον δὲ ἀπλῶς ἀρνεῖται, ὅτι οὐ δύναται δέχεσθαι τὰναντία ὁ λόγος, διότι οὐκ εἰσὶν ἐν αὐτῷ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ.

Εἰ γὰρ τις εἴποι, φησὶν, ὅτι οὐ φροντίζω πότερον κατὰ τὴν ἑαυτοῦ μεταβολὴν, ἢ τὴν ἄλλου, ὁ λόγος ἐπιδέχεται τὰναντία, ἢ ἡ δόξα· ἔτι γὰρ κρατεῖ ἢ ἐνστασις ἡγούν ὅτι ὁ λόγος καὶ ἡ δόξα ἐπιδέχονται τὰ ἐναντία

καὶ οὐ μόνον ἢ οὐσία· λύω τοῦτο δι' ἀναιρέσεως, καὶ φημί ὅτι οὐκ ἔστιν ἀληθές, διότι, ὅπότεν λέγεται μεταβάλλειν τὸν λόγον ἐκ τοῦ ἀληθοῦς εἰς τὸ ψεῦδος, οὐ γίνεται τὸ πάθος περὶ τὸν λόγον ἢ τὴν δόξαν, ἀλλὰ περὶ τὸ πρᾶγμα· διὰ γὰρ τὸ εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἢ μὴ εἶναι, ὁ λόγος ἀληθής, ἢ ψευδής· ἢ γὰρ ἀληθῆαια καὶ τὸ ψεῦδος εἰσὶν ἐν τῷ λόγῳ ὡς ἐν σημείῳ, οὐχ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ. Ἐν δὲ τῇ οὐσίᾳ τὰ ἐναντία εἰσὶν ὡς ἐν ὑποκειμένῳ. Τούτων γοῦν τῶν λύσεων ἡ μὲν πρώτη ἔοικεν ἀντιπαραστάσει, καὶ ἔστιν ἐν τῷ· „Εἰ δὲ τις καὶ τούτο παραδέχοιτο“· ἢ δὲ δευτέρα, ἔοικυῖα ἐνστάσει, ἐστὶν ἐν τῷ· „Εἰ δὲ τις καὶ ταῦτα παραδέχοιτο τὴν δόξαν.“

10

Τελευταῖον, ἐν τῷ· „Ὅστε ἴδιον,“ συμπεραίνει ταύτην τὴν ἰδιότητα, ὅπου τίθηται τρία· τὸν ἄ μόνῃ τῇ οὐσίᾳ ἀρμόττει· τὸ μεταβάλλεσθαι, τὸ ἀλλοιοῦσθαι· καὶ τὸ δέχεσθαι· τὰ γὰρ ἄλλα οὐ μεταβάλλουσιν εἰ μὴ κατὰ τὸ ὑποκείμενον· οὐκ ἀλλοιοῦνται, ἀλλὰ φθείρονται· οὐ δέχονται, ἀλλὰ προσλαμβάνονται. Ἐἴτα ἐπαλαμβάνων δύναμις τὰ εἰρημένα καὶ συνέχειαν τῶν πρὸς τὰ ἐπόμενα, ἐπάγει· „Περὶ μὲν οὖν οὐσίας.“

Ζητήματα.

Περὶ τοῦτο τὸ μέρος ζητεῖται πρῶτον μὲν περὶ τῆς τετάρτης ἰδιότητος, ὅτι δοκεῖ μὴ καλῶς λέγεσθαι, ὅτι οὐδέν ἐστιν ἐναντίον τῇ οὐσίᾳ, διότι, ὡς φησιν ὁ αὐτὸς οὗτος ἐν τῇ Μετὰ τὰ φυσικά καὶ ἐν τῇ Φυσικῇ, ἐν ἐκάστῳ γένει ἔστι μία πρώτη ἐναντιότης· καὶ ἐν τῷ τῆς οὐσίας ἄρα γένει.

f. 95

Ἔτι, ὁ Φιλόσοφος ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ οὐρανοῦ δείκνυσι τὸν οὐρανὸν μὴ εἶναι φθαρτὸν διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ἐναντίον· τὰ δὲ ἄλλα εἰσὶ φθαρτά, σωματικὰ ὄντα διὰ τὸ ἔχειν ἐναντίον.

25

Ἔτι, φανερώς φαίνεται τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἐναντιώσει τοῦ ὕδατος πρὸς τὸ πῦρ.

Πρὸς δὲ τοῦτο ἰστέον, ὅτι εἴη τῇ συνθέτῳ οὐσίᾳ οὐκ ἔστιν ἐναντίον· ἦν γὰρ ἂν θάτερον τῶν ἐναντίων ὑποκείμενον τῷ λοιπῷ, ὅπερ ἔστιν ἀδύνατον. Τινὲς μὲντοι εἶπον, ὅτι ἡ θερμὴ ἐστὶν οὐσιώδης εἶδος τοῦ πυρός, καὶ ἡ ψυχρότης ἐστὶν οὐσιώδης εἶδος τοῦ ὕδατος· τοῦτο δὲ οὐ δύναται εἶναι ἀληθές, διότι· τὰ οὐσιώδη εἶδη οὐκ εἰσὶν αἰσθητὰ καθ' αὐτά· καὶ διὰ τοῦτο φανερόν ἐστιν, ὅτι ἡ θερμὴ καὶ ἡ ψυχρότης ἐν τοῖς σώμασιν ὑπερβεβηκότα εἰσὶν. Ἄλλοι εἶπον, ὅτι ἡ θερμὴ καὶ ἡ ψυχρότης οὐκ εἰσὶν οὐσιώδη εἶδη πυρός τε καὶ ὕδατος, ἀλλ' ὅμως τὰ οὐσιώδη εἶδη αὐτῶν εἰσὶν ἐναντία καὶ δέχονται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον, καὶ εἰσὶν ὡσανεὶ μέσα τῆς οὐσίας καὶ τοῦ συμβεβηκότος. Ἀλλὰ τοῦτο παντάπασιν ἀλόγως λέ-

15 ἐπαλαμβάνων Δ, distraction 17 Ζητήματα om AB

γεται· ἐπεὶ γὰρ τὸ φυσικὸν εἶδος ἐστὶν ἀρχὴ τοῦ εἶδους, τὸ δὲ εἶδος τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ὕδατος οὐκ εἰσὶν οὐσιώδη ἀληθῶς, οὐδὲ τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ εἰσὶν ἀληθῶς εἶδη ἐν τῷ γένει τῆς οὐσίας. Καὶ μὲν οὐκ ἔστι δυνατόν μεταξὺ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ συμβεβηκότος εἶναι τι μέσον, διότι εἰσὶν 6 διάφορα γένη, ἐν δὲ τοῖς τοιούτοις οὐδὲν πίπτει μέσον· καὶ διότι οἱ ἀριθμοὶ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ συμβεβηκότος ἀμέσως διαφέρουσι, τό τε εἶναι καθ' αὐτὸ καὶ τὸ μὴ εἶναι καθ' αὐτό.

Δεῖ τοίνυν λέγειν, ὅτι ἡ ἐναντιότης διχῶς λαμβάνεσθαι δύναται, ἢ κυρίως, ἢ ἐξηπλωμένως. Καὶ κυρίως μὲν ἐναντία εἰσὶν ὅσα εἰσὶν ἐν τῷ 10 αὐτῷ γένει καὶ μάλιστα διεστῆκασιν ἀλλήλων, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ δεκτικῷ ὑπάρχουσιν ἀμφοτέρω κατὰ διαδοχὴν, εἰ μὴ τὸ ἕτερον αὐτῶν ἐνυπάρχει φύσει, ὡς τῇ γίονι τὸ λευκὸν καὶ τῷ πυρὶ τὸ θερμόν, καὶ οὕτως εἰσὶν ἐναντία τὸ λευκὸν καὶ μέλαν καὶ θερμόν καὶ ψυχρὸν καὶ τὰ τοιαῦτα. f. 95 Ἐξηπλωμένως δὲ ἐναντία λέγεται | ὡςπερ τὸ τέλειον καὶ ἀτελές, καὶ 15 ὡςπερ ἡ στέρησις καὶ ἡ ἔξις. Κατὰ μὲν οὖν τὸν πρῶτον τρόπον ἡ οὐσία οὐκ ἔχει τι ἐναντίον, διότι δύο οὐσίας ἀδύνατον μάλιστα διεστάναι· ὅπου γὰρ ἐστὶν ἡ μάλιστα διάστασις, ἐκεῖ ἐστὶ καὶ ἡ μᾶλλον καὶ ἥττον διάστασις· ἐν δὲ τῇ οὐσίᾳ οὐκ ἔστι τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον· ὥστε οὐδὲ ἡ μᾶλλον καὶ ἥττον διάστασις· οὐδὲ ἡ μάλιστα διάστασις ἄρα· ὥστε οὐδὲ 20 τὰ ἐναντία.

Ἐτι, ὅπου ἐστὶν ἡ τοιαύτη ἐναντιότης, ἐκεῖ ἐστὶ καὶ ἡ κίνησις, διότι ἡ κίνησις ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ἐναντίου εἰς τοῦναντίον. Ἄλλ' ἐν τῇ οὐσίᾳ οὐκ ἔστι κίνησις, διότι, ὡς ὁ Φιλόσοφος βούλεται ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν Φυσικῶν, πρὸς τὴν οὐσίαν οὐκ ἔστι κίνησις, ἀλλὰ μεταβολὴ ἀδιαίρετος, ἣτις 25 ἐστὶ γένεσις καὶ φθορά. Οὕτω μὲν οὖν ἡ οὐσία οὐκ ἔχει τι ἐναντίον, ἀλλ' ἐξηπλωμένως λαμβανομένου τοῦ ἐναντίου, ἔχει τι ἐναντίον ἢ οὐσία, ἐπειδὴ εὐρίσκειται ἐν αὐτῇ τὸ τέλειον καὶ τὸ ἀτελές, καὶ ἡ στέρησις καὶ ἡ ἔξις· ἐν γὰρ εἶδος ἐστὶν ἄλλου τελειότερον, διότι, κατὰ τὸν Φιλόσοφον ἐν τῇ Μετὰ τὰ φυσικά, τὰ οὐσιώδη εἶδη εἰσὶν ὡςπερ ἀριθμοί, καὶ 30 ὡςπερ ἀδύνατον δύο ἀριθμοὺς ἐπίσης ἀφεστάναι τῆς μονάδος, οὕτω καὶ δύο οὐσιώδη εἶδη ἀδύνατον ἐπίσης διεστάναι τῆς πρώτης αἰτίας, ἀλλὰ μᾶλλον δεῖ τὸ ἕτερον εἶναι μᾶλλον τέλειον τοῦ ἑτέρου τῇ πρὸς τὴν πρώτην αἰτίαν ἐγγύτητι.

Καὶ πάλιν· ἕκαστον εἶδος ἔχει συνεπινοουμένην ἑαυτῷ τὴν ἄλλου 35 εἶδους στέρησιν, καὶ οὕτω τὰ ἀντιδιηρημένα εἶδη εἰσὶν ἐναντία, διότι εἰσὶν ἐναντίων διαφορῶν ἀρχαί· καὶ ἡ στέρησις γὰρ τρόπῳ τινὶ ἐναντίον ἐστὶ καὶ οὕτως ἀντίκειται τὸ ἔμψυχον καὶ ἄψυχον, καὶ τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον.

Πρὸς τὸ πρῶτον τοίνυν ῥητέον, ὅτι ὁ Φιλόσοφος λαμβάνει τότε τὴν

ἐναντιότητα ἐξηπλωμένως, ἥτις ἐστὶ μεταξὺ τῶν διαφορῶν τῶν γένος τι διαίρουσῶν, καὶ αὕτη ἢ ἐναντιότης ἐκτείνει ἑαυτὴν πρὸς τὴν ἐναντιότητα τὴν ἐξηπλωμένως νοουμένην, ὡς εἴρηται, ἥτις ἐστὶ κατὰ τὸ τέλειον καὶ ἀτελές, καὶ κατὰ τὴν στέρησιν καὶ τὴν ἐξίν.

Πρὸς τὸ δεύτερον. Τὰ γεννητὰ καὶ φθαρτὰ σώματα φθείρονται διὰ τὸ ἔχειν ἐναντίον, ὅπερ ἐστὶν αὐτοῖς ἐναντίον οὐ καθ' αὐτά, ἀλλὰ κατὰ τὰς τοιαύτας διαθέσεις αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτό φημι, ὅτι οὐ πᾶν τὸ φθειρόμενον ὑπὸ τοῦ ἐναντίου ἔχει ἐναντίον τι καθ' αὐτό· δύναται γάρ τι φθειρεσθαι ὑπὸ τοῦ ἐναντίου ἢ καθ' αὐτό, ἢ τῆ φθορᾶ τῶν διαθέσεων· οὐ γὰρ τὸ τυχὸν εἶδος ἐστὶν ἐν τῇ τυχούσῃ ὕλῃ, ἀλλ' ἐν τῇ πρὸς αὐτὸ διατεθειμένη, ἢ διὰ τὴν φθορὰν τῆς ἰδίας αἰτίας. Ὁ δὲ οὐρανὸς οὐδενὶ τρόπῳ ἐστὶ δεκτικὸς τῶν πρώτων ἐναντίων, οἷον ψυχροῦ καὶ θερμοῦ, ξηροῦ καὶ ὑγροῦ καὶ τῶν τριούτων, οὐδὲ τῶν ἐπομένων αὐτοῖς, οἷον λευκότητος, μελανίας καὶ τῶν ὁμοίων, ἀλλὰ μόνον τῆς κατὰ τὸ ποῦ διαφορᾶς ἐστὶ δεκτικὸς· κινούμενος γὰρ τοπικῶς, ποικίλλεται κατὰ τὸ ποῦ, καὶ τοῦτο οὐ καθ' ὅλον ἑαυτόν, ἀλλὰ κατὰ τὰ μέρη αὐτοῦ.

Πρὸς δὲ τὸ τρίτον ῥητέον, ὅτι τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ οὐκ ἐναντιοῦνται ἀληθῶς ὅσον πρὸς τὴν οὐσίαν, ἢ ὅσον πρὸς τὰ εἶδη οὐσιώδη, ἀλλ' ὅσον πρὸς τὴν θερμὴν καὶ τὴν ψυχρότητα, ἅπερ εἰσὶ συμβεβηκότα συμπεφυκότα αὐτοῖς.

Δεύτερον, ζητεῖται περὶ τῆς πέμπτης ἰδιότητος· δοκεῖ γὰρ μὴ καλῶς λεγέσθαι· φησὶ γὰρ οὗτος αὐτὸς ἐν τοῖς Τοπικοῖς, ὅτι τὸ φῶς μᾶλλον ἐστὶ πῦρ τῆς φλογός· ἀλλὰ τὸ πῦρ ἐστὶν οὐσία· δέχεται ἄρα τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον. Ἀλλὰ ῥητέον πρὸς τοῦτο, ὅτι τὸ πῦρ οὐκ ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον ὅσον πρὸς τὴν οὐσίαν, ἀλλ' ὅσον πρὸς τινὰ ἐνέργειαν αὐτοῦ, ἥτις ἐστὶ τὸ φωτίζειν καὶ καίειν καὶ θερμαίνειν, ὡςπερ δυνατὸν εἰπεῖν καὶ μᾶλλον ἔμψυχον τὸ ζῶον ἢ τὸ φυτόν, οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν δηλονότι, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐνεργείας· πλείους γὰρ ἐνεργεῖαι ἀποδίδονται τῇ αἰσθητικῇ ψυχῇ ἢ τῇ φυτικῇ, καὶ τῇ λογικῇ ἢ τῇ αἰσθητικῇ. Ἀλλ' ὁμως τοῦτο οὐ λέγεται ἐπιδέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, τὸ ἐν εἶδος εἶναι τῶν τελειότερου ἐτέρου κατὰ τὰς ἐνεργείας, ἀλλὰ τὸ ἐν εἶδος εἶναι ἐτέρου τελειότερον κατὰ τὴν οὐσίαν, ἢ καὶ αὐτὸ ἑαυτοῦ εἶναι τελειότερον, καθὼς ἐστὶν ὑπὸ βαθμῶ μᾶλλον καὶ ἥττον τελείῳ.

Τρίτον, ζητεῖται περὶ τῆς ἕκτης ἰδιότητος, καὶ δοκεῖ μὴ καλῶς λεγέσθαι, διότι καὶ αὐτὸς ὁ Φιλόσοφος τὰ οὐράνια σώματα δείκνυσι μὴ κινεῖσθαι πρὸς τὰ ἐναντία εἶδη, καὶ οὕτως οὐ δοκεῖ δέχεσθαι ἐναντιότητα.

Ἔτι, τὸ πῦρ, θερμὸν ὄν, οὐ δύναται ψυχθῆναι· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων· οὐκ ἄρα πᾶσα οὐσία ἐστὶ δεκτικὴ ἐναντιότητος.